

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 23. mars 1961 kl. 15.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Borten, Løbak, Kjøs, Mellesmo, Finn Moe, Ivar Mathisen, Solheim, John Lyng, Rakel Seweriin, Røiseland, Aarvik, Selås, Henrik Svensen, Dahl, Hareide, Hegna, Hønsvald, Paul Ingebretsen, Ingvaldsen, Borgen og Watnebryn.

Formannen: Jeg beklager at vi har måttet innkalle til et møte på denne tid, men alle medlemmene vet hvorfor.

Som medlemmene vet, skulle den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, i henhold til det oppdrag som Stortingets presidentskap ga oss, se på militærkomiteens innstilling om St. meld. nr. 28 for så vidt angår det kapittel som gjelder spørsmålet om atomladninger i det norske forsvar.

Jeg har ikke hittil fått noen dokumenter i saken, så jeg vil gjerne be militærkomiteens formann om han vil redegjøre for hvordan situasjonen ligger an i militærkomiteen.

Henrik Svensen: Først vil jeg for ordens skyld bemerke at det var Stortinget som besluttet at denne saken skulle forelegges for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. Denne sak ble den 9. januar besluttet sendt militærkomiteen "som forelegger sitt utkast til innstilling om avsnitt VI i meldingen - om kjernefysiske våpen i det norske forsvar - for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite til uttalelse, før endelig innstilling avgis." Det var ordene.

Jeg beklager meget at jeg ikke er i stand til i dag å forelegge for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite et utkast til innstilling om denne del av meldingen. Forholdet er at det av meg som ordfører er skrevet et resymé av meldingen som er godtatt av alle militærkomiteens medlemmer. Videre er forholdet at det av Arbeiderpartiets fem representanter i komiteen med tilslutning av hr. Ola Olsen er avgitt en komiteuttalelse - en fraksjonsuttalelse, om man vil. Jeg trodde disse dokumenter var delt ut på medlemmenes plasser her?

Formannen: Vi har dem her, men jeg har ikke villet dele dem ut før de respektive som står for disse uttalelsene, er enig i at de blir delt ut. Er det noen som har noe å innvende mot at de deles ut?

Henrik Svensen: Det har vært forutsetningen fra vår side at de skulle deles ut. Jeg har derfor heller ikke forutsatt at jeg skulle lese dem opp, men hvis det ønskes, skal jeg selvfølgelig gjerne lese disse forskjellige fraksjonsmerknader.

Formannen: Jeg tror det ville være en fordel om de ble lest.

Henrik Svensen: Det første er da en fraksjonsmerknad som har samlet seks av militærkomiteens medlemmer. Den lyder slik:

"Komiteens medlemmer ..." det er da Arbeiderpartiets fem medlemmer pluss herr Ola Olsen - "understreker at vårt forsvar i første rekke har en krigsforebyggende hensikt. Det er også formålet med vårt medlemskap i Atlanterhavspakten. Hvis vårt land likevel skulle bli angrepet, blir forsvarets oppgave sammen med våre allierte å yte en effektiv motstand.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at det er et hovedmål for norsk utenrikspolitikk, som for hele den vestlige politikk, å bidra i den utstrekning det er mulig til å legge forholdene til rette for at nedrustningsforhandlinger kan komme i gang på et reelt grunnlag. Disse medlemmer er i likhet med Regjeringen av den oppfatning at det bør legges avgjørende vekt på å hindre en slik spredning av atomvåpnene at det vanskeliggjør en kontrollert og allsidig nedrustning.

Disse medlemmer er enig i at spørsmålet om å innpasse kjernefysiske sprengladninger i Norges forsvar ikke bare er av militær-politisk, men også av utenrikspolitisk karakter. Det må avgjøres ut fra en samlet vurdering av forsvarspolitiske og utenrikspolitiske synspunkter.

Ut fra en slik samlet vurdering av situasjonen i Nord-Europa som helhet, og av Norges geografiske beliggenhet, må vår sikkerhetspolitikk legge vekt på at Norge ikke bidrar til å øke spenningen i dette område ved å føre atomsprengladninger inn i vårt land hvor de tidligere ikke har vært plasert, og hvor deres nærvær kan skape særlige problemer. Retningslinjene har vært at atomsprengladninger ikke skal lagres på norsk område i fredstid. Regjeringens standpunkt er at den ikke vil foreslå noen endring i disse retningslinjer. Disse medlemmer er enig med Regjeringen. Disse medlemmer er klar over at en da må legge vekt på et effektivt beredskap av konvensjonelle styrker.

Disse medlemmer understreker på samme måte som Regjeringen har gjort det, at vårt land som en suveren stat, til enhver tid selv må avgjøre hvilke forsvarstiltak vår sikkerhet krever."

Av de to Høire-representanter i militærkomiteen er det lagt fram følgende utkast:

"Komiteens medlemmer ... er enige i at spørsmålet om å innpasse kjernefysiske sprengladninger i Norges forsvar ikke bare er av militærpolitisk, men også av utenrikspolitisk karakter, og må avgjøres ut fra en samlet vurdering av forsvarspolitiske og utenrikspolitiske synspunkter" - og så kommer inn en liten tilføyelse, som ikke står i det utkast som er omdelt her - "og i at vårt land må medvirke positivt til at nedrustningsforhandlingene kan føre til et resultat.

De finner det nødvendig å understreket det som Regjeringen sier i meldingen s. 42, at:

"fellesforsvaret i den nåværende situasjon ikke vil kunne opprettholde sin krigsforebyggende virkning uten at det rår over kjernefysiske våpen"

og videre at:

"innpassing av taktiske atomvåpen i visse situasjoner vil øke våre forsvarsmuligheter. Dette gjelder uavhengig av om atomvåpen nyttes eller ikke, idet selve tilstedeværelsen vil øve en tydelig innvirkning på den taktiske situasjon."

De finner det videre nødvendig å presisere at:

"en innpassing av atomsprengladninger for slike våpen vil ikke endre den karakter det norske forsvar har fått ved å være utstyrt med våpen som tar sikte på å møte et angrep mot norsk territorium" (meldingen s. 42, sp. 1-2).

Disse medlemmer av komiteen forstår Regjeringens understrekning av at:

"vårt land som en suveren stat til enhver tid må stå fritt når det gjelder å vurdere om landets forsvarspolitik - med de begrensninger og forbehold de ansvarlige statsmyndigheter selv har fastlagt - tar tilstrekkelig vare på landets sikkerhetsbehov under skiftende forsvarsmessige og utenrikspolitiske forhold" (meldingen s. 43, sp. 2),

derhen at Regjeringen regner med å ta spørsmålet om lagring av kjernefysiske sprengladninger på norsk område opp til ny vurdering om: "en samlet vurdering av den internasjonale situasjon" skulle tilsi det.

Disse medlemmer vil endelig fremheve at hvis vi skal gi avkall på den styrking av forsvarsevnen i krig og på den forsvarsinnsats av økt betydning som ledd i fellesforsvarets bestrebelser på å avverge krig som innpassing av atomvåpen for taktisk bruk i vårt forsvar allerede nå ville bety, må det vurderes hvor vidt og i tilfelle hvorledes dette kan oppveies ved utbygging av konvensjonelle styrker. Vi må være beredt til å ta de økonomiske konsekvenser som det tilsier.

Mot denne bakgrunn og i erkjennelse av den betydning NATO's nordflanke har for fellesforsvaret, finner disse medlemmer å burde anbefale at det nedsettes en kommisjon bestående av vitenskapsmenn, militære og politikere som får i oppdrag å ajourføre vårt forsvar i lys av den tekniske og militær-politiske utvikling."

I militærkomiteens møte i morges la komiteens medlem Bartnes fram følgende forslag til uttalelse:

"Komiteens medlem, Bartnes, vil framheve at vårt land så langt som mulig må medvirke til at nedrustningsforhandlingene kan føre til positive resultater, og en forutsetter da en nedrustning av såvel konvensjonelle som kjernefysiske våpen.

Dette medlem deler Regjeringens syn på at det for tiden ikke bør skje noen endring av de retningslinjer som har vært fulgt med hensyn til lagring av atomsprengladninger på norsk jord.

Dette medlem vil på samme måte som Regjeringen har gjort det, understreke at vårt land som en suveren stat til enhver tid står fritt til å vurdere hvilke forsvarstiltak vår sikkerhet krever, og til å gjennomføre dem.

Dette medlem vil videre framheve nødvendigheten av at vår konvensjonelle beredskap i den nåværende situasjon må styrkes, og at en må være villig til å ta de økonomiske konsekvenser av dette.

En viser for øvrig til de bestrebelse som foregår i NATO's regi for å komme fram til et sterkere fellesforsvar, og som har fått full tilslutning fra norske myndigheter."

Fremleggelsen av dette forslaget førte da til at komiteens medlem, hr. Oddmund Hoel, bad om utsettelse med å ta endelig standpunkt, idet han ville forelegge dette for sin gruppe, eller i det minste for sitt gruppestyre, og utsettelse ble da gitt to ganger. Da komiteen møttes igjen, antydet hr. Hoel et forslag - han presiserte selv at det var en antydning - med følgende formulering:

"Komiteens medlemmer ... er enig med Regjeringen i at spørsmålet om kjernefysiske våpen i det norske forsvaret ikke kan avgjøres ut fra rene militære vurderinger, men at også utenrikspolitiske momenter må tas med.

Blant disse medlemmer rår det et noe ulikt syn når det gjelder verdien og hensiktsmessigheten av å gi plass for slike våpen i forsvaret vårt.

Men disse medlemmer er enige om at det vil være uheldig å reise en alvorlig strid om forsvaret på det nåværende tidspunkt, og finner derfor å burde gå imot Regjeringens konklusjon, slik den har fått uttrykk i meldingen.

Disse medlemmer understreker at "vårt land som en suveren stat til enhver tid må stå fritt når det gjelder å vurdere om landets forsvarspolitikk - med de begrensninger og forbehold de ansvarlige statsmyndigheter selv har fastlagt - tar tilstrekkelig vare på landets sikkerhetsbehov under skiftende forsvarsmessige og utenrikspolitiske forhold" (meldingen s. 43, sp. 2).

Disse medlemmer vil videre fremheve nødvendigheten av at vårt konvensjonelle beredskap i den nåværende situasjon må styrkes, og at en må være villig til å ta de økonomiske konsekvenser av dette."

Hr. Hoel har lagt dette fram i militærkomiteen som en antydning, men er ikke beredt til å fremlegge det som et forslag, og han bad meget sterkt om at vi måtte utsette avgivelsen av innstillingen inntil dette var behandlet i hans gruppe.

Jeg for mitt vedkommende har på et meget tidlig tidspunkt tatt standpunkt, så jeg kunne for så vidt avgi innstilling når som helst. Men jeg syntes ikke det var riktig å avskjære et medlem adgangen til å forelegge en så viktig sak for sin gruppe på ny. Det kan vel være mulig at man kan kritisere at behandlingen av saken har dratt lenge ut, men jeg synes nok at det i en så viktig sak er vanskelig å gå imot et slikt ønske.

Det er da grunnlaget for at jeg kommer hit nå mer for å lodde stemningen her, uten å kunne legge fram noe egentlig utkast til innstilling.

Formannen: Jeg skal takke for redegjørelsen fra militærkomiteens formann.

Dahl: Hvis det skal refereres fra militærkomiteen så var situasjonen i komiteen i går den at jeg på forespørsel - det vil si jeg stilte spørsmålet på den måten

hvilke partier det var som stod bak den uttalelsen som militærkomiteens formann, hr. Svensen, nå presenterte som et forslag fra Høires to representanter, herrene Svensen og Bruu - fikk det svar at det ikke kunne sies noe om hvilke partier som stod bak uttalelsen, men at det var representantene Svensen og Bruu og Hoel som gikk inn for dette utkastet.

Senterpartiet hadde ikke i går sitt forslag til uttalelse klart, og det ble, som hr. Svensen opplyste her, lagt fram i morges. Vi for vår del vurderte da dette slik at hensett til det som var sagt i går, så var denne saken for så vidt klarert i militærkomiteen.

Så sa hr. Hoel at i og med at Senterpartiet la fram et nytt forslag, så skapte dette en ny situasjon for ham. Han ba da om å få anledning til å konferere med hr. Røiseland, forsto jeg. Militærkomiteen tok da en pause fra kl. 10.45 til kl. 11.30. Da vi møttes igjen kl. 11.30, hadde hr. Hoel ikke fått de kontaktene han ville ha, og komiteen besluttet å ta en ny pause, og komiteen møttes igjen kl. 12.30. Hr. Hoel presenterte da dette som hr. Svensen nå har referert her. Jeg foreslo da på vegne av vår fraksjon at innstillingen måtte avgis. Det ble vedtatt i komiteen med 6 mot 4 stemmer. Det var Arbeiderpartiets 5 medlemmer pluss hr. Ola Olsen fra Kristelig Folkeparti som stemte for det forslaget, mens komiteens øvrige 4 medlemmer stemte imot.

Da oppsto den etter min oppfatning eiendommelige situasjon at komiteens formann nektet å avgi innstilling, og satte seg imot det som komiteens flertall hadde vedtatt. Jeg uttalte at denne saken kunne ikke jeg håndtere alene lenger. Det jeg la i det, var at jeg regnet med at man her skulle følge - jeg hadde nær sagt - demokratiske spilleregler, det vil si at når flertallet i komiteen hadde den oppfatning, måtte man bøye seg for det.

Utgangen ble at vi nå er i dette møte. Jeg minner om at Stortinget fikk St.meld. nr. 28 før jul, og den ble oversendt til militærkomiteen 9. januar. Fristen for avgivelse av innstilling ble i første omgang satt til 28. februar, men i arbeidsordningskomiteens møte 4. mars ble fristen forlenget til 14. mars.

I militærkomiteens møte tirsdag i forrige uke ba jeg om at man i løpet av den uken som man hadde til disposisjon, klarerte dette. Da forelå utkast til fraksjonsmerknader fra Arbeiderpartiets representanter. Høires utkast forelå onsdag, kanskje - det sier jeg med ett visst forbehold. Men i hvert fall er den fristen som ble satt, 14. mars, passert.

Nå foreligger det, som jeg framholdt i militærkomiteen i dag, alternative muligheter for hr. Hoel. Hr. Hoel er den som, så vidt jeg kan vurdere, i denne forbindelse for så vidt skapte denne komplikasjonen i militærkomiteen ved at han ikke kunne slutte seg til noen av de utkastene som foreligger.

Men det som står fast er, som også militærkomiteens formann har sagt her, at representantene Svensen og Bruu har sitt opplegg klart, Arbeiderpartiet har sitt opplegg klart og Senterpartiet har også sitt opplegg klart.

Formannen: Jeg har inntegnet nå først militærkomiteens formann og dernest hr. Røiseland. Jeg vil gjerne spørre om hr. Svensen kunne vike plassen for hr. Røiseland, som kanskje kan gi noen opplysninger i denne forbindelse?

Henrik Svensen: Jeg ville bare få lov til å si en liten ting: Når man først snakker om frister, må jeg få lov til å nevne at behandlingen av denne sak er blitt forskjøvet vesentlig fordi det tok uforholdsmessig lang tid for Arbeiderpartiets representanter i militærkomiteen å bestemme seg i en annen sak, nemlig om Lokalforsvarets organisasjon, hvor innstillingen også ble avgitt lenge etter fristens utløp. Jeg synes ikke egentlig at frist-momentet skal trekkes inn av Arbeiderpartirepresentantene.

Røiseland: Det er klart at det kan ikkje bli avgjeve ei innstilling som kan offentliggjeras, før denne komiteen har tatt stilling. No er det i dag i militærkomiteen lagt fram eit nytt forslag. Endå om det ikkje hadde vore det, endå om militærkomiteen hadde blitt ferdig etter programmet, og det hadde lege føre ei tilråding her til klokka 12, må det jo vere ganske klart at utanrikskomiteen ikkje kunne ha handsama spørsmålet i løpet av ein times tid.

Her har vi jo faktisk eit av dei spørsmåla som det i dag er mest strid om i vårt land. Når Presidentskapet har sendt saka til utanrikskomiteen for at han skal vurdere dette viktige spørsmålet, er det klart at det kan ikkje vere på den måten at ein får presentert eit utkast til tilråding frå militærkomiteen når møtet tek til, og så skal ein ta stilling til den på augneblinken. Det må vere ganske klart. Det ville vere i strid med alle føresetnader og all handsaming.

Eg meiner at endå om den tidstabellen som ein rekna med i militærkomiteen i går, hadde vore følgd, så kunne ikkje vi ha tatt stilling no før påske. Og då meiner eg at som situasjonen er, må det vere naturleg at militærkomiteen får noko tid allikevel for å sjå om dei kan arbeide seg saman, for tidspunktet for å avgje innstilling må likevel bli utsett. Eg meiner det ville vere den reine farsen om ein hadde prøvd å køyre denne tilrådinga igjennom i utanrikskomiteen på ein times tid eller noko slikt.

Eg synest ikkje situasjonen er det minste vanskeleg. Vi får seie at når det er gått slik, så får militærkomiteen få noko meir tid til å sjå på saka, og så får vi i utanrikskomiteen få rimeleg tid.

John Lyng: Jeg kan være meget kort, etter det hr. Røiseland har sagt. Jeg skal ikke gå noe inn på det som er hendt i militærkomiteen, og hvorvidt den ene fraksjon har noe å kritisere den annen fraksjon for. Det er etter min mening i denne sammenheng uten noen betydning.

Det som er avgjørende for oss, er hvordan denne komites medlemmer nå videre skal behandle saken. Noe av det stoffet som ble lest opp for oss her, var kjent for meg, det meste var ikke kjent, og slik er det vel for de andre som er her som heller ikke er medlemmer av militærkomiteen. Jeg går da uten videre ut fra at det er ganske utelukket at vi skal ta noe standpunkt på dette møte. Jeg går ut fra at

komiteens medlemmer må få rimelig og rommelig tid til å gå igjennom dette, og at konsekvensen av det må bli at sakens videre behandling i denne komite fortsetter etter påske.

Jeg vil til slutt gjerne si at det var jo svært meget i alle disse utkastene til innstilling som alle kan være enig i. Hvordan de egentlig forholder seg til hverandre, får jo hver og en gjøre seg opp en mening om ved et nærmere studium. Å danne seg en definitiv mening på basis av den korte opplesning som her har funnet sted, er selvfølgelig fullstendig utelukket.

Formannen: Jeg må bare få lov å si for mitt vedkommende at jeg hadde nærmest tenkt meg at når gruppene i forbindelse med behandlingen i militærkomiteen var kommet fram til et standpunkt, så ville det ikke her bli noen stor endring i det standpunkt, og at vi her i og for seg ville få en ganske rask behandling. Jeg forstår at det nå ikke er hensikten, men at man vil at den utvidede utenrikskomite også skal gå nøye inn på dette.

Det reiser seg da her et spørsmål om harmonisering. Militærkomiteens innstilling må vel da stå, og så må den utvidede utenrikskomite få knytte de bemerkninger til den som den vil.

Dahl: Det var nærmest en bemerkning til uttalelsen fra militærkomiteens formann om innstillingen om Lokalforsvaret. Jeg vil i denne forbindelse ha sagt at jeg har jo mange ganger i komiteen spurt hr. Svensen om vi ikke kunne ta denne saken før den andre, fordi den etter min oppfatning var viktigere enn spørsmålet om rekrutteringen til Heimevernet, selv om det i og for seg er viktig nok.

Hr. Røiseland sa at om tidstabellen hadde vært fulgt, så ville det være slik og slik. Situasjonen i morges - det vil si klokken 10 i dag - var den at hvis Venstres representant da hadde vært klar til å ta standpunkt, ville den utvidede utenrikskomites medlemmer klokken 10.15 ha kunnet få omdelt de papirer som vi nå har fått utlevert, og utenrikskomiteen var da innkalt til klokken 15.

Jeg har, i likhet med utenrikskomiteens formann, gått ut fra at behandlingen her, med den måte som gruppene har vært implisert i behandlingen av saken, mer eller mindre ville være en formsak, idet alle grupper på forhånd hadde vært presentert alle de utkast som forelå.

Hønsvald: Det er av flere grunner beklagelig at denne sak har blitt forsinket. Vi skal ikke være blinde for den aksjon som er i gang mot plassering av atomvåpen på norsk jord, og at de som er interesserte i alle disse demonstrasjonene, i høy grad passer på å utnytte alle momenter som kan tale til fordel for dem.

Det beste ville ha vært om innstillingen i forbindelse med denne saken hadde vært lagt fram i god tid før "atommarsjen" tok til, og det var også forutsetningen. Jeg snakket med formannen i militærkomiteen et par ganger om dette spørsmålet, og han sa at han for sitt vedkommende hadde sitt standpunkt klart, og var rede til å legge fram sitt forslag til innstilling. Fristen ble først fastsatt til 14. mars, og man stolte på at denne fristen ville holde eller at det i all fall ikke skulle bli noen

vesentlig overskridelse. Nå viser det seg altså at de enkelte fraksjoner i komiteen ennå ikke er klar til å legge fram sitt standpunkt, og da er det jo et svært spinkelt grunnlag for den utvidede utenrikskomite å behandle denne sak på. Det må vi se i øynene. Det er sagt her av flere at de ikke kan ta standpunkt til dette før etter påske, og det er vel ingen ting å si på det. Jeg vil gjøre oppmerksom på at forretningsordenen har nokså strenge bestemmelser når det gjelder oversittelse av fristen. Det heter bl.a.:

"Skulle en innstilling fra en komite ikke være gitt innen den frist som er fastsatt i hoved- eller tilleggsplanene, skal Presidentskapet ha skriftlig melding om grunnen til forsinkelsen, og Presidentskapet kan i tilfelle overføre saken til en annen komite."

Man har ikke praktisert denne bestemmelse i nevneverdig utstrekning, men det er i virkeligheten nokså strenge bestemmelser om avgivelse av innstillinger. Man kan kanskje si at bestemmelsene i Stortingets forretningsorden er til for at de ikke skal praktiseres - men jeg tror det ville være en oppgave for alle komiteer at de i så stor utstrekning som det er mulig, forsøker å overholde forretningsordenens bestemmelser her.

Det er nå den side av saken at man gjerne ville ha dette spørsmålet fram raskt, for om mulig å kunne møte den aksjon som er i gang mot Regjeringens proposisjon når det gjelder dette spørsmålet. Den andre grunnen til at det er beklagelig at saken er blitt forsinket, er den at vi kommer i tidsnød. Det hadde vært en meget stor fordel om man kunne ha fått avgitt denne innstillingen før påske, slik at den kunne foreligget trykt og blitt behandlet umiddelbart etter påske. Vi får andre og meget store saker, som det fremdeles ikke er avgitt innstilling om, som også skal behandles. Oppløsningen var opprinnelig fastsatt til 3. juni. Fristen er nå forlenget til første halvdel av juni, er det sagt, men skal den utvidede utenrikskomite først ta fatt på behandlingen av denne sak etter påske, er det lite sannsynlig at vi kan få saken fram i Stortinget før etter NATO-møtet, det vil si langt ute i mai. Men i mai er det svært få dager det kan holdes møter i Stortinget, og så blir det hastverksarbeid på slutten av sesjonen med denne og andre viktige saker. Det hadde derfor vært en meget stor fordel om vi hadde kunnet avgi innstilling før påske, slik at Stortingets behandling av innstillingen kunne vært tatt umiddelbart etter påske.

Jeg skal ikke komme nærmere inn på årsaken til at man ikke har fått dette til, men jeg går ut fra at alle militærkomiteens medlemmer har vært klare over at vi lett ville kunne komme i tidsnød hvis de ikke kunne ta standpunkt i tide.

Når det gjelder den tid som denne komite må ta på behandlingen, spiller det vel noe inn at alle fraksjoner, går jeg ut fra, har forelagt saken for sin gruppe. Det har i all fall vært gjort av Arbeiderpartiets representanter, og Arbeiderpartiets representanter har tatt sitt standpunkt og lagt fram sitt forslag til innstilling. Nå er det jo så at den ene fraksjonsinnstillingen først er kommet i dag, og det er rimelig at man gjerne vil se nærmere på den. Men like beklagelig er det jo at man ikke har kunnet få fram denne saken før. Jeg er fullt klar over at det ikke er stort å gjøre ved det. Vi kan ikke realitetsbehandle denne saken her i dag, og det er vel heller ikke noen som er innstillet på at man skal gjøre det i morgen - det er jo den siste dagen

før påskeferien - og da må saken ligge til over påske. Jeg beklager det, og jeg vil gjerne ha sagt at det setter i all fall Presidentskapet i store vanskeligheter når det gjelder håndteringen av dagsordenene i de siste måneder av sesjonen.

Hareide: Det var en stor trusel hr. Hønsvald kom med overfor militærkomiteen. Når det gjelder den videre behandling av denne sak i utenrikskomiteen og med hensyn til behandlingen i militærkomiteen, er jeg fullt enig med hr. Røiseland og hr. Lyng i det som de har uttalt, så jeg skal ikke oppta mer av komiteens tid.

Borten: Det gjelder stort sett det samme for meg. Jeg vil også gjerne presisere at det må være en selvsagt ting at det som her er lagt på bordet, er internt stoff inntil den utvidede utenrikskomite har avgitt sin innstilling. Det må ikke herske noen som helst tvil om det.

Når det gjelder formannens bemerkning om at "innstillingen må stå", er jeg ikke helt klar over hva formannen der mener. Jeg er for min del av den oppfatning at det ikke foreligger noen innstilling. De papirene som er lagt fram her, må jo tilbake til militærkomiteen, etter min oppfatning. Det er ikke noen innstilling som foreligger, så den kan ikke "stå", slik som formannen sa.

Når det gjelder hr. Hønsvalds bemerkninger, kan jeg godt si at jeg er helt enig i de beklagelser han har kommet med. Jeg vil bare henstille til Presidentskapet at det beklager det like sterkt når det gjelder alle saker som måtte bli innlevert etter fristens utløp, både av stortingskomiteer og av Regjeringen - ikke minst det siste.

Ellers synes jeg det er en eiendommelig problemstilling at man sier det haster så voldsomt med denne saken. Man skulle jo da tro at proposisjonen innbyr til et radikalt brudd med den politikk som føres, men det gjør den etter min oppfatning ikke - tvert imot. Jeg kan ikke skjønne hr. Hønsvald når han sier at det er viktig å få denne innstillingen avgitt nå fordi det foregår protester mot den proposisjon Regjeringen har fremmet. Det er mulig at protestene legges opp slik, men jeg skjønner ikke at det er noe grunnlag for det, og det kan i all fall ikke influere på Stortingets arbeid hva enkelte kan finne på i den retning. Det er min oppfatning.

Hegna: Det er brukt noe sterke uttrykk, synes jeg, når det gjelder spørsmålet om å komme fram til en realitetsbehandling her nå. Vel, det kan være slik at man er imot det og har sine grunner for å være imot at saken realitetsbehandles nå. Men jeg kan ikke skjønne at det skulle kunne sies så svært mye imot at man behandlet spørsmålet her nå, etter det oppdrag som Stortinget har gitt den utvidede utenrikskomite.

Forholdet er jo at Stortinget ikke har sagt at den utvidede utenrikskomite skal avgi en innstilling - det har sagt at utkastet til innstilling fra militærkomiteen om et bestemt avsnitt skal forelegges for den utvidede utenrikskomite før endelig innstilling avgis.

Militærkomiteen har her fått en del kritikk for sin fremgangsmåte - og ser man på de forskjellige data som er fremlagt her, kan det jo se ut til å være riktig nok

- men man skal ikke overdrive. Militærkomiteen er kommet ganske langt, den. Det er avgitt en uttalelse fra en fraksjon i komiteen representert ved formannen og ett medlem til, det er avgitt en uttalelse fra en annen fraksjon representert ved Arbeiderpartiets medlemmer og representanten for Kristelig Folkeparti, og det er avgitt en uttalelse fra Senterpartiets fraksjon. Selvfølgelig, hvis disse ting så å si var falt ned fra himmelen, og ingen av de tilstedeværende hadde hatt noen som helst anledning til å ha noen befatning med utformingen, ville f.eks. hr. Røislands sterke uttalelser ha forekommet meg helt berettiget. Men jeg skulle anta at det ikke er tilfelle. Jeg skulle anta at de uttalelser som foreligger her, har vært, jeg tror man trygt kan si, for ikke å ta for sterkt i, ansvarlig drøftet av disse fraksjoners nærmeste politiske og toneangivende medlemmer. Jeg skulle anta det.

Problemet begrenser seg da, så vidt jeg forstår, til dette at det befinner seg ett medlem av militærkomiteen hvis standpunkt ikke uten videre kan presiseres. Vel - for å være så overbærende som det i det hele tatt er mulig å være - kan jeg godt si at siden dette medlem er medlem av det samme parti som hr. Røisland er formann for, kunne man kanskje der finne forklaringen på hr. Røislands meget sterke uttrykk. Men det forekommer meg allikevel at hvis ikke dette medlem på sitt partis vegne, i komiteen er beredt til å ta noe standpunkt nå - det foreligger tre forskjellige uttalelser, men det er ikke noen av dem som han kan gi sin tilslutning til, og han er heller ikke selv sikker på om det som han har utformet, kan fremmes som forslag eller ikke - foreligger det en mulighet som ofte har vært brukt i komiteer hvis man mener at det er hensiktsmessig, nemlig at man sier at man forbeholder seg å ta standpunkt når saken kommer opp i Stortinget. Den muligheten foreligger. Og når da denne, etter min mening for så vidt nokså minimale vanskelighet, er ryddet av veien, forekommer det meg at det i og for seg ikke skulle være noen ting i veien for at den utvidede utenrikskomite, la oss si i dag, kan gjøre det som Stortinget har bedt den utvidede utenrikskomite om å gjøre. Jeg skulle tro at det ikke vil være noe problem for Arbeiderpartiets medlemmer av denne komite å si hva de synes om det som foreligger fra militærkomiteen, ikke for Kristelig Folkeparti, ikke for Høire, ikke for Senterpartiet, og hvis da i tillegg Venstres representanter her får denne adgangen til å si at de forbeholder seg å markere sitt standpunkt når saken kommer til Stortinget, skulle tingene på vanlig måte være i orden for deres vedkommende. Det synes jeg er så pass enkelt og klart at jeg vil, for ikke å bruke noe annet uttrykk, si at den holdning man her har tatt overfor dette å oppfylle Stortingets oppdrag, den er noe forbausende.

Vel, det er mulig, som hr. Hønsvald sier - og det er en erfaring man har i mange parlamentariske forsamlinger - at hvis det av en eller annen grunn er noen som setter seg på at her skal det ikke være anledning til å få behandlet tingene på en naturlig måte og innenfor rimelig tid, blir det vanskeligheter med det. Det er jo så. Noen steder forsøker man å treffe forholdsregler mot det, og i en viss grad har man anledning til å gjøre det. Men på den annen side er det utvilsomt slik at det volder problemer. Men jeg vil med den begrunnelse jeg her har gitt, bestemt ta avstand fra de sterke uttrykk som er brukt mot at det som vi har under behandling her nå, ble tatt opp på denne måten. Og jeg vil gjerne si at det forekommer meg at det er absolutt

ingen som helst slags saklig eller rimelig grunn til at ikke den utvidede utenrikskomite i dag kan foreta det som var oppdraget fra Stortinget. Jeg kunne godt si "nå", men siden en del har oppholdt seg ved at hr. Bartnes' utkast ikke har foreligget før, kan en vel si at vi får jo lese på det. Men jeg skulle ikke tro at det ville volde noen vanskeligheter, i hvert fall ikke vanskeligheter som ikke kan overvinnes på den måten at de som ikke er i stand til å ta standpunkt, kan reservere seg å ta standpunkt i Stortinget. Og det ville da bare bli dette ene medlemmet som sto i denne spesielle stilling - de andre er, så vidt jeg forstår, fullt beredt til å oppfylle Stortingets oppdrag.

Formannen: Jeg vil bare si til hr. Borten at jeg mente selvsagt ikke at dette var noen innstilling. Men jeg mener at når da militærkomiteen kommer til en innstilling, må den ansees som definitiv, for vi kan ikke begynne med forhandlinger mellom de to komiteer. Det er helt utelukket.

Så vil jeg bare tilføye at jeg, slik som hr. Hønsvald, er av den oppfatning at det ville være en meget stor fordel, av hensyn til hele den kampanje som pågår og den voldsomme debatt som føres, om denne innstilling kunne bli offentliggjort så tidlig som mulig. Og som hr. Hønsvald gjorde oppmerksom på, kan en utsettelse føre til ganske store forsinkelser. Jeg vil derfor bare antyde, siden saken er så relativt avklart som den nå er, at det kanskje kunne være mulig for militærkomiteen i løpet av morgendagen å nå fram til en innstilling og at man da eventuelt kunne ta et møte i den utvidede utenrikskomite lørdag morgen ...

Røiseland: Det er jo fastsett ferie frå i morgon.

Borten: Det vil ikke være noen folk her da.

Formannen: ... eller eventuelt sent fredag aften. Men jeg bare fremkaster tanken til overveielse. Jeg tror at desto lenger denne kampanjen pågår uten at det blir klart hvor Stortinget her står, desto hissigere vil denne debatten bli.

Borten: Jeg har ikke så mye å si, men det var hr. Hegna som satte meg på det. Det er mulig at han ikke mente oss alle, men han sa at vi brukte for sterke ord.

Hegna: Det var særlig til hr. Røiseland.

Borten: Jeg ga min tilslutning til det rent prinsipielle syn at det var uforsvarlig å behandle saken i dag. Og jeg skjønner ikke - for å si det rent ut - at hr. Hegna kan mene at det foreligger tilstrekkelig materiale til å foreta en virkelig forsvarlig behandling, med den tidsfrist vi har fått.

Ellers vil jeg bare få presisere hvordan forløpet har vært når det gjelder merknaden fra hr. Bartnes, siden det spørsmålet er brakt inn. Når den kom så sent, har det en naturlig sammenheng med fremdriften i komiteen. Vi har ikke sittet over et eneste gruppemøte med saken. Vi hadde vårt landsmøte i forrige uke - det kan ha

innvirket noe - og vi tok et ekstra gruppemøte med en gang tirsdag. Vi hadde et langt gruppemøte i går kveld for å få saken ferdig til i dag, så det har ikke vært noen tendens til trenering i denne saken fra vår side - det vil jeg gjerne ha presisert - når vi ikke har kunnet komme med det før i dag. Vi har gjort det så raskt vi har kunnet, og hadde det da klart til i dag.

John Lyng: Etter det hr. Hønsvald sa, trodde jeg ikke at det skulle bli nødvendig med noen særlig lang formaldebatt om dette, og jeg skal forsøke å være så kortfattet jeg kan, jeg også. Men i likhet med hr. Borten må jeg si at jeg følte meg en liten smule provosert ved hr. Hegnas forskjellige betraktninger. Jeg skal ikke gå noe tilbake til det som er hendt i militærkomiteen. Men jeg vil gjerne si så meget som at jeg ser på utenrikskomiteens medvirkning ved denne saks behandling på en ganske annen måte enn hr. Hegna åpenbart gjør. Jeg har ikke sett det slik at den utvidede utenrikskomite bare skulle sette et stempel på militærkomiteens forslag til innstilling. Jeg har oppriktig talt sett det slik at når denne rent spesielle og ytterst viktige sak skulle behandles i Stortinget, måtte den - og det har vel alle andre også vært klar over - vurderes ut fra to sett faktorer: de militære og de utenrikspolitiske. Jeg har da gått ut fra at når Stortinget besluttet å la saken passere to av sine viktigste komiteer, var det nettopp fordi hver komite skulle behandle problemet ut fra sin spesielle sakkyndighet, og at resultatene skulle smeltes sammen til en syntese når saken ble forelagt for Stortinget. Så i motsetning til hr. Hegna vil jeg si at jeg har gått ut fra som en selvfølge at den behandling saken skal underkastes i den utvidede utenrikskomite, skal være en reell behandling, en reell meningsbrytning, en reell diskusjon av alle de forskjellige sider, og at det skal være adgang også for denne komite og dens medlemmer til å knytte eventuelle uttalelser til militærkomiteens innstilling, eventuelt avgi en egen uttalelse.

Det er mulig at når jeg har større respekt for den utvidede utenrikskomite enn hr. Hegna har, er det fordi jeg ikke er fast medlem av denne komite, men jeg har i hvert fall sett det slik at det ville være ganske galt av komiteen å gå over disse problemer med en harelabb. Jeg vil derfor si at jeg var oppriktig glad over det etter min mening meget rolige og vel overveide standpunkt som hr. Hønsvald tok her, og jeg hadde trodd at debatten om det formelle dermed skulle kunne ansees som avsluttet.

Men ellers er jeg enig med både formannen og hr. Hønsvald i det som de har sagt om at man må se å gjøre mest mulig fortgang med saken, og at alle får prøve å yte sitt bidrag til det. Men den tanke at denne komite skulle kunne diskutere igjennom dette i realiteten, og så eventuelt utforme en uttalelse eller gi uttrykk for sitt syn i dag eller i morgen, når vi til og med skal ha møte fra kl. 18 i kveld og utover, synes jeg er helt urealistisk. Jeg må også få lov til å si at dette ikke er av den slags saker som det haster med i den forstand at det er satt en bestemt tidsfrist. Det er ingen fraksjon som går inn for at disse våpen skal anskaffes snarest mulig - alle er enige om at den tingenes tilstand som vi har i dag, skal fortsette - så selv om det selvfølgelig er godt å få en sak som denne avgjort snarest mulig, er det for så vidt intet som presser på den. Alle fraksjoner er enige når det gjelder konklusjonen.

Henrik Svensen: Jeg vil bare komme med en meget kort bemerkning. Det er ikke uten videre gitt at det er en hensiktsmessig løsning for et medlem av en komite, å erklære at han vil stå fritt i en sak av den rekkevidde som denne saken har - i all fall har ikke jeg ansett det for forsvarlig å legge tidspress på noen av militærkomiteens medlemmer med den begrunnelse at de måtte kunne ta forbehold om å stå fritt ved sakens behandling i Stortinget. Jeg synes saken er for alvorlig til det.

Røiseland: Eg har sett på sakshandsaminga her på same måten som hr. Lyng. Eg trudde ikkje at denne komiteen berre skulle setje eit stempel på saka, men handsama saka på vanleg måte og take stilling til dette viktige spørsmålet. På same måten som hr. Lyng hadde eg også trudd at vi hadde vore ferdig med det for i dag etter det som hr. Hønsvald sa.

Så sa hr. Hegna at eg hadde brukt "sterke" ord. Desse sterke orda vil eg ikkje prosedere om, men det blei sagt at gruppene måtte vere innforståtte med det som hendte. Tingen er at vi hadde gruppemøte i går, utan å kjenne til det framlegget som har kome frå hr. Bartnes. No skjønar eg godt at det ikkje er lett å kritisere hr. Bartnes på grunn av tidstabellen i Senterpartiet, men det kom altså eit framlegg som vi ikkje kjente til før i dag morges. Eg syntest det er ein viss grunn til å take omsyn til det andre menneske seier også, for det kan tenkjast at det er noko fornuftig i det, jamvel om det ikkje kjem frå eins eiga gruppe. Difor synest eg det er all grunn for militærkomiteen sine medlemer til å sjå nærare på det, og sjå om dei ikkje kan arbeide seg saman og kanskje kan kome fram til andre formuleringar. Eg vil få lov til å presisere at endå om den opprinnelege timeplanen hadde vore følgd frå militærkomiteen, og vi hadde fått tilrådinga her til morgonen, meiner eg at det ikkje ville ha vore ei rett behandling å gjere seg klår med denne saka her i dag. Eg meiner at det ikkje var på den måten saka skulle drøftast.

Kjøs: Etter det som allerede er sagt, skal jeg ikke si mange ordene. Men når hr. Hegna sier at det ikke er noen saklig eller rimelig grunn til at den utvidede utenrikskomite ikke i dag, eller endog nå, skulle kunne utføre sitt oppdrag, må jeg si at det er jeg nok ikke enig i. Jeg har også oppfattet det slik at det var meningen at denne komite skulle vurdere dette spesielle avsnittet som skulle forelegges den før innstilling ble avgitt, og deri ligger det jo at den innstilling som avgis, også står for denne komites regning. Da kan det ikke være meningen at vi bare skal ta imot militærkomiteens innstilling og ekspedere den tilbake igjen i løpet av noen minutter, og det kan ikke være overensstemmende med vårt oppdrag at vi gjør det på den måten.

Jeg vil konkludere ganske kort med å si at jeg er enig i de betraktninger som hr. Hønsvald kom med og den konklusjon han kom til, nemlig at vi ikke kan behandle dette spørsmålet nå, men at det får utstå til over påske.

Hegna: Hvis hr. Lyng ble medlem av denne komite, ville han sikkert få større og større respekt for dens arbeid, og han ville aldri tenke på å bruke det uttrykket at komiteen har gått med en "harelabb" over det som fremmes for Stortinget.

Det som jeg forlangte ordet for nå, var å få brakt på det rene om det ikke er slik at militærkomiteen har besluttet at innstillingen skal avgis umiddelbart, og det betyr da at den må kunne gjøre dette. Jeg vil anbefale at medlemmene av militærkomiteen da følger det som den har besluttet, og så besørger det umiddelbart oversendt til den utvidede utenrikskomite, og så får vi se hva vi kan gjøre.

Jeg vil gjenta at jeg begriper ikke det resonnement som går ut på at de spørsmål som foreligger til behandling i denne sammenheng, skal være å anse som spørsmål som så å si nå i dette øyeblikk legges på komiteens bord. De som sitter rundt bordet her, er alle sammen ansvarlige medlemmer av sine partier, og har sikkert hver enkelt vært i detaljert drøftelse både om det alminnelige opplegg og om formuleringene og det hele. Hvis man skal snakke om formalisme, må det vel være formalisme dette at man sier at fordi man ikke har hatt disse papirene på bordet før, er det *nå* man begynner på dem. Nei, hr. formann, det stemmer ikke med virkeligheten for noen av oss.

Borgen: Jeg er heller ikke ordinært medlem av denne komiteen, så jeg har for så vidt ikke så mye jeg skulle ha sagt når det gjelder behandlingsmåten, men jeg vil også gjerne gi uttrykk for at jeg har oppfattet det slik som både hr. Kjøs og hr. Røiseland ga uttrykk for at de hadde oppfattet det, når det gjelder den rolle den utvidede utenrikskomite skal spille i denne saken.

Jeg ba ellers om ordet for å ta avstand fra det hr. Hegna sa i sitt første innlegg og etter hans siste har jeg ennu mer grunn til det. Han gir det utseende av at her skulle de enkelte medlemmer og gruppene hatt tid nok, og overflod av tid, og at det nærmest er trenering som er årsak til at Stortinget ikke er kommet lenger med denne saken nå. Jeg vil vise til det hr. Borten sa om behandlingen i vår gruppe. Jeg har vært med på to gruppemøter, to dager på rad, nemlig i går og tirsdag, og jeg skulle gå ut fra at noe liknende har foregått i de andre gruppene også, at det er først nå akkurat i de siste dager at det er blitt noen særlig fart i behandlingen av denne saken. Jeg vet ikke hva som er foregått i militærkomiteen, hvor lang tid den har brukt. Men at det er kommet til noen avklaring, slik at vi har kunnet få diskutert saken i gruppene, det er jeg da nokså sikker på først har skjedd akkurat nå i det aller siste.

Og jeg kan ikke med min beste vilje skjønne det hastverk som hr. Hegna gir til kjenne at det skulle være med denne saken. Det er ikke noen fullmakt til å bestille atomsprengladninger det er snakk om. Hadde det vært noe i den retning, så hadde en kunnet skjønne at det hastet veldig. Men etter de opplegg vi har sett her, skjer det jo ikke noe som forandrer situasjonen praktisk talt noe fra det den er i dag.

Det er en annen ting jeg gjerne vil nevne, og det er at dette er tross alt en svært ømtålig og vanskelig sak som har satt sinnene i bevegelse, og som vel også politisk er så viktig at her burde vel både medlemmene av militærkomiteen og gruppene få en rimelig sjanse til å arbeide seg igjennom den og se hvor langt de kan

komme i retning av enighet. Om det skulle være noen sak hvor vi burde legge veldig stor vekt på å bruke tid på å komme fram til et mest mulig enstemmig standpunkt, så måtte det nå vel være denne. Jeg kan ikke skjønne at vi tidligere i denne siste stortingssamling har hatt noen annen sak hvor kravet til omhyggelig behandling med det mål for øye skulle være så stort. - Det som foreligger her, er uttalelser som jeg for min del mener at militærkomiteen bør ta fatt på i nye omganger, og den bør ta den tid den trenger for å kunne komme fram til et definitivt standpunkt. Så får den utvidede utenrikskomite slippe til etterpå.

Hønsvald: Jeg er enig med hr. Borgen i at dette er en ømtålelig sak, og jeg går ut fra at alle partiers medlemmer i militærkomiteen har holdt sine gruppestyrer, eventuelt sine grupper, løpende orientert om arbeidet i komiteen. Det var derfor jeg sa at Arbeiderpartiet for sin del er beredt til å ta standpunkt til innstillingen nå. Det som hindrer at man kan få gjort det, er at ett av komiteens medlemmer ikke har tatt standpunkt ennå, og det unnskyldes her med at han i dag har fått seg forelagt en annen fraksjons innstilling. Han kunne jo utmerket godt ha utformet sitt eget særvotum på et tidligere tidspunkt. Han behøvde ikke ventet til alle de andre gruppene hadde lagt fram sitt standpunkt. Man kan rettelig bebreide ett av komiteens medlemmer at han derved sinker innstillingens avgivelse.

Det som jeg sa, var at jeg forsto at man ikke her i dag var beredt til å avgi innstillingen. Det er beklagelig at man er kommet i den situasjonen. Men når så pass mange av komiteens medlemmer erklærer at de må se nærmere på disse papirene, og ikke er klar til å ta standpunkt til innstillingen, kommer man jo ikke forbi det, man er nødt til å respektere det, selv om det vel kan anføres gode argumenter for at de burde ha kunnet ta standpunkt, i betraktning av at disse sakene er behandlet i gruppene - bortsett fra hr. Bartnes votum, som vel ikke har vært behandlet i noen gruppe før.

Det er ikke noe kolossalt hastverk som er utvist i denne saken, men jeg vil gjerne gjenta grunnene til at vi mente at det hadde vært en meget stor fordel om denne saken hadde vært behandlet og avgjort av Stortinget så tidlig som mulig. Jeg tror ikke man skal undervurdere vekten av den agitasjonen som er i gang rundt omkring i landet. Den er i gang på helt feilaktige premisser, men en innstilling av den art som foreligger her - jeg hadde nær sagt uansett hvilket av utkastene man legger til grunn - ville sannsynligvis ha dempet den agitasjonen som er i gang. Jeg tror den ville ha virket beroligende på den debatten som pågår i avisene, og jeg tror at den store del av befolkningen som ennå ikke har gjort seg opp noen mening, ville ha vært tilfredsstillet når de hadde fått en innstilling som den som foreligger her.

At man ikke vil ta noe særlig hensyn til arbeidsmåten i Stortinget, men sier at vi kan ikke innlede noe hastverksarbeid her, er en sak for seg. Men når man kommer litt nærmere sesjonens slutt, antar jeg at Presidentskapet vil få de samme bebreidelsene som tidligere for at det ikke greier å administrere Stortingets arbeid. Presidentskapet er avhengig av de frister som saksordførerne og komiteformennene selv fastsetter. Det er på grunnlag av de fristene Presidentskapet legger opp sin arbeidsplan, og når det gang på gang hender at disse fristene blir overskredet - og i

dette tilfellet blir det sannsynligvis halvannen måneds overskridelse - er det klart at det vanskeliggjør arbeidet. Jeg vil gjerne ha sagt dette, fordi jeg som sagt forutsetter at Presidentskapet også i år vil komme til å få bebreidelse for at vi administrerer Stortingets arbeid dårlig.

Røiseland: Sidan hr. Hønsvald sa seg einig i at saka bør stå ut til over påske, kan eg fråfalle.

Dahl: Det er slått opp et møte i militærkomiteen imorgen kl. 9. Jeg vet ikke hvordan det vil stille seg på bakgrunn av det som her er kommet fram: Vil situasjonen være den at denne komiteen ikke kan behandle saken, eller hva vil situasjonen være?

Flere: Militærkomiteen må jo kunne behandle saken så mye den vil.

Formannen: Det er vanskelig for meg å svare på hr. Dahls spørsmål.

Henrik Svensen: Det har jo atskillig betydning for oss å få vite om *denne* komite kan behandle saken, slik at innstilling kan avgis i morgen. Hvis den ikke det kan, da har det ikke noen hensikt at vi i militærkomiteen setter oss til å presse igjennom var innstilling, da må vi også kunne vente til over påske.

Hegna: Jeg synes det bør anbefales militærkomiteen å holde sitt møte kl. 9 i morgen og fullføre det som den har vedtatt, nemlig å avgi innstillingen, slik at den kan gå til den utvidede utenrikskomite.

Røiseland: Men det er jo klart at den innstillinga som i tilfelle kjem frå militærkomiteen, ikkje kan offentleggjerast. Så vidt eg forstod, var ordlyden i vedtaket frå Presidentskapet slik at den utvida utanrikskomiteen skulle uttale seg før innstillinga blei avgitt, og eg meiner det er klart at denne komiteen ikkje kan ta stilling til spørsmålet før påske. Det er møte i Odelsting og Lagting i kveld, det er stortingsmøte kl. 10 i morgon, Stortinget skal ha ferie frå i morgon kl. 15. Då må det vere ganske klart at denne komiteen ikkje kan behandle saka før påske.

Hegna: Jeg mener at man skal vente til man ser hva militærkomiteen gjør.

Kjøs: Det er jo møter i Lagting og Odelsting kl. 18 i kveld. Og det kunne vel være av interesse for militærkomiteens medlemmer å konferere med sine gruppestyrer eller i hvert fall gruppeformenn, før de skal komme sammen igjen. Men det kan det ikke bli anledning til, så jeg kan ikke skjønne at det kan bli mulig for militærkomiteen heller å få avgitt noen innstilling i morgen.

Hegna: Jeg vil ikke blande meg inn i hva militærkomiteen kan gjøre eller ikke gjøre. Jeg vet, etter det som er opplyst her, at det er besluttet at den skal gå til

avgivelse av innstilling og ha møte i morgen kl. 9, og da anbefaler jeg at man holder dette møtet.

Formannen: Jeg skal i morgen ta kontakt med militærkomiteen og med gruppeformennene, og hvis det da foreligger en ny situasjon, kan jeg jo drøfte den med gruppeførerne.

Røiseland: Ja, men eg synest vi må kunne vere einige om her, når vi no har møte i utanrikskomiteen, og det er så at Stortinget sluttar i morgon, at vi ikkje kan behandle saka før påske. Det må vi kunne ta stilling til i dag.

Watnebryn: Her er jo berørt spørsmål av nokså stor prinsipiell betydning. I oversendelsen fra Stortinget heter det at saken "oversendes militærkomiteen, som forelegger utkast til innstilling om avsnitt VI for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite før innstilling avgis." Altså, det er en veldig upresis formulering. Jeg vet ikke om vi har sikker praksis med hensyn til hva som legges i dette. Jeg vet i hvert fall at denne komite har hatt saker fra militærkomiteen i den perioden jeg var der, som har vært oversendt på samme måte, og så vidt jeg kan erindre, har de da - jeg vil ikke bruke uttrykket at de har vært behandlet lettvint, for det kan misforstås, men de har i hvert fall ikke foranlediget noen lang behandling i denne komite. Og det har da vært på den bakgrunn som sannsynligvis også foreligger her, nemlig at det i innstillingen fra militærkomiteen - i hvert fall er det tilfellet i det utkastet som vi har hørt referert her - er foretatt en både militærpolitisk og utenrikspolitisk vurdering. Så jeg har veldig vanskelig for å skjønne en del av de uttalelsene og de reaksjonene som er kommet. Jeg innrømmer at den nevnte formulering er så pass upresis at jeg kan ikke uten videre si at den oppfatningen som er kommet til uttrykk fra hr. Røiseland og hr. Lyng, er gal. Men om ikke for annet, så for fremtidig behandling av denne saken, tror jeg vi bør prøve å få til en mer sikker måte å behandle den på, for her kan det lett virke som om det er kanskje mer uvilje enn noe annet, uten at jeg dermed vil påstå noe om hva det er.

Rakel Seweriin: Jeg er bare kalt inn som varamann, men det har vært reist to spørsmål som jeg gjerne vil si et par ting om. Det ene gjelder behandlingen i denne komiteen, og der er vi jo også inne på et prinsipielt spørsmål. Der mener jeg som hr. Hegna at komiteene må følge den praksis som man har fulgt tidligere, at når man blir enige om å avgi en innstilling, må det gjøres. Jeg er også oppmerksom på at man skal bruke all den konduite som det er mulig å bruke i et slikt tilfelle, men jeg mener at denne situasjon ikke må skape noen presedens for at man skal slå inn på en helt ny linje når det gjelder komiteenes behandling. Da må man i all fall overveie det spørsmålet veldig nøye, for det vil få uoverskuelige konsekvenser.

Så var det dette med at formuleringen er upresis. Men der står det i all fall for meg slik at vi jo vet at det denne formuleringen skulle erstatte, det var den tidligere gjensidige forsterkning i komiteene, og den forsterkning så jeg slik at man skulle ha en forsterkning som skulle se til at innstillingen ikke skulle komme i konflikt med et

saksområde som ble behandlet i den komite hvorfra det var forsterkning. Jeg ser dette som en videreføring av den ordning vi hadde der før, og hvis det er riktig, kan det ikke bety at denne komiteen skal foreta en helt ny behandling av det forslag til innstilling som militærkomiteen er kommet til. Da ville jo i tilfelle denne komite bli en overkomite over militærkomiteen i denne saken, og hvis det skal bli praksis i andre tilfelle, slik at f.eks. fiskerikomiteen skal bli en overkomite eventuelt over sosialkomiteen osv., da mener jeg at man har slått inn på en praktisering av dette vedtaket som er en helt annen enn den jeg trodde det skulle bli da man gikk inn på denne nye formuleringen.

Hareide: Ja, det har jo vært nye formuleringer i denne saken fra dag til dag, for ikke å si fra time til time, og det er jamen ikke så lett for alle i all fall å ta stilling til dette i en fart. Nå skal jo innstillingen tilbake til militærkomiteen, og da blir det kanskje nye formuleringer igjen. Så det må vel være helt utelukket at vi i morgen, når vi står på reisefot, skal kunne ta stilling til denne innstillingen. Det kan jeg ikke tenke meg at det kan være mulighet for. Så det vi må beslutte i dag er at det som videre skal skje når det gjelder denne innstillingen, det må skje når vi kommer tilbake etter påske.

Hegna: Man kan ikke beslutte det her nå. Jeg synes at denne komite snarest skulle ta standpunkt. For så vidt som forholdene kan ligge til rette for at den kan oppfylle sitt oppdrag, skal den ikke på forhånd avvise muligheten av å gjøre det.

Henrik Svensen: Man står kanskje her overfor et prinsipp-spørsmål, og jeg vet ikke om det er formålstjenlig å ha noen debatt om det nå. Det er ikke korrekt å si at man i militærkomiteen er blitt enige om å avgi en innstilling. Det er foretatt en votering hvor et flertall stemte for at det skal avgis innstilling. Jeg har for min del oppfattet dette som en meningsytring, og inntil andre overbeviser meg om at jeg tar feil, vil jeg si at intet flertall kan votere meg som ordfører til å avgi innstilling, legge på bordet innstillingen før jeg for min del finner at saken i hovedsaken er moden for det. Det tror jeg ikke det er mulig å gjøre ved en flertallsvotering.

Det har jo veldig stor betydning for oss i militærkomiteen å få vite, hvis hr. Røiseland er i stand til å si det, om Venstres representant i morgen kan ta et standpunkt.

Røiseland: Det må jo vere klårt at når militærkomiteen held møte i morgon klokka 9 og får ferdig ei innstilling til klokka 10, så har Stortinget då møte, og klokka 15 begynner ferien. Då meiner eg at det vil vere urimeleg å forlange at denne komiteen skulle ta stilling til dette spørsmålet innan i morgon klokka 15.

Watnebryn: Det spørsmålet hr. Svensen reiste, skal vi vel kanskje ikke ta opp, men hvis jeg skal ha noen mening om det vil jeg si at jeg er meget skeptisk og sterkt i tvil om hvorvidt hans formulering der er riktig i alle situasjoner, og brukbar overhodet i alle situasjoner.

Men jeg vil gjerne også for denne saks vedkommende - for vi kommer vel til å arbeide videre med den - prøve å få en klarere definisjon av hva vi egentlig skal gjøre her i komiteen, altså hvilket ansvar denne komite står i i forhold til den endelige innstilling.

Det må være på det rene - det kan vi vel slå fast med en gang - at det er riktig det hr. Hegna sa, at denne saken fra alle grupper har vært nøyaktig og omhyggelig behandlet. Det er ikke slik at hr. Svensen eller hr. Dahl eller hr. Bartnes har laget dette på egen hånd.

Henrik Svensen: Å jo da - helt ut ...

Watnebryn: Takk, vi kjenner behandlingen av den slags. At hr. Svensen velger å opprettholde det, det får være så sin sak. Men da må vi altså forutsette at heller ikke de som nå møter her er i stand til, eller villige til, å ta noe standpunkt før saken har vært behandlet i gruppene. Men vi må jo prøve å få klargjort hvordan denne saken skal håndteres videre fremover.

Dahl: Situasjonen i komiteen var jo den, og er så vidt jeg kan skjønne fremdeles den som det er sagt her før, at ni av komiteens ti medlemmer har sine standpunkter klare og gruppebehandlet. Da mente i hvert fall vi, og jeg sa det til Hoel i dag, at kunne han ikke binde seg til noen av de tre forslag som forelå, så måtte han kunne følge den vei som har vært anvist her før, at han forbeholdt seg å stå fritt og ville legge frem sitt partis, eventuelt sine egne uttalelser om dette når saken ble behandlet i Stortinget. Jeg mener altså at situasjonen er den at innstillingen er klar, og et flertall i komiteen har vedtatt - der ville riktignok komiteens formann i dag vri det til ... Jeg ber om unnskyldning for uttrykket, jeg tar det tilbake med en gang. Jeg har fått påtale for det samme uttrykket en gang i Stortinget - det husker sikkert hr. Borgen. Men formannen ville legge ut dette som en meningsytring, og for å gardere meg mot det, ba jeg sekretæren om å protokollere at her var det votert og at seks av medlemmene, dvs. Arbeiderpartiets fem pluss Ola Olsen av Kristelig Folkeparti, hadde stemt for at innstilling skulle avgis, og at et mindretall, Svensen, Bruu, Bartnes og Hoel - hadde stemt imot. Så i militærkomiteen er det vedtak for at innstillingen skal avgis, og jeg tror at det møtet som er tillyst i militærkomiteen i morgen kl. 9 får gå sin gang, og så får da utenrikskomiteen selv ta stilling til hva den vil gjøre.

Formannen: Jeg vil bare si at dette spørsmål som er reist om hvor langt formannens myndighet går i forhold til et flertall i komiteen osv., kan ikke den utvidede utenrikskomite avgjøre. Det må enten gå til Presidentskapet eller til utenriks- og konstitusjonskomiteen, som samtidig er reglementskomite.

Siden jeg nå har ordet, vil jeg gjerne si at jeg har forstått det slik at det som Presidentskapet sier, at saken skal sendes den utvidede utenrikskomite til uttalelse, er det samme som det som står i reglementet - og som jeg må si at jeg kjempet for å få inn i det nye reglementet - nemlig at en sak kan sendes til to komiteer, og at det

da selvsagt er én komite som først og fremst har saken, men at den også kan interessere en annen komite, som derfor skal uttale seg om den. Vi skal altså da gi en uttalelse om saken, og denne uttalelse kan være både det ene og det andre. Vi kan si at vi er enige med den og den fraksjon i militærkomiteen, eller vi kan avgi en annen uttalelse. Slik har jeg forstått dette.

Borten: Det var til dette som hr. Watnebryn var inne på. Jeg reiste det samme spørsmål i gruppen da vi fikk innstillingen fra arbeiderpartifraksjonen referert av hr. Bartnes, om hva som var rollefordelingen i denne saken, og vi konstaterte at arbeiderpartifraksjonens uttalelse, som hr. Watnebryn også sa, er motivert hovedsakelig med utenrikspolitiske vurderinger, ikke militær-faglige. Men for å få en løsning på dette, er det jo en ganske nærliggende tanke å ikke sitte her og filosofere over hva Presidentskapet har ment, men ganske enkelt å spørre dem før neste møte hva de har ment med sin formulering. Kunne ikke det være en løsning, hr. Watnebryn?

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.30.